

Олеся АРТОУЗ

суддя Запорізького окружного
адміністративного суду
(м. Запоріжжя, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПОРІВ ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ, ЗВІЛЬНЕННЯ ТА ПРОХОДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

З появою в Україні адміністративної юстиції особливої актуальності набув захист у спорах самих посадовців (кандидатів на посаду) з приводу прийняття на публічну службу, її проходження, звільнення з служби. Поширення компетенції адміністративних судів на спори щодо прийняття, проходження, звільнення зі служби впливає з інституту забезпечення конституційного права громадян на рівний доступ до державної служби (ст. 38 Конституції України) [1].

Вивченню теоретичної сутності поняття публічної служби, її співвідношення з державною службою, аналізу ознак, особливостей та видів публічної служби, а також з'ясуванню проблем, які виникають під час розв'язання спорів щодо публічної служби, присвячено наукові праці таких вчених, як: В. Авер'янов, Г. Атаманчук, Н. Берlach, Ю. Битяк, Л. Біла, О. Босва, С. Ківалов, І. Коліушко, Ю. Старілов, М. Цуркан, М. Штатіна, Н. Янюк та ін. Крім наукових робіт, досить велике значення для формування правових позицій та визначення напрямків вдосконалення законодавчого врегулювання проблемних питань захисту у спорах з приводу прийняття на публічну службу, її проходження, звільнення з служби мають рішення Конституційного суду України, узагальнення практики розгляду такої категорії справ Верховним судом, рішення Європейського суду з прав людини.

Відповідно до норм чинного вітчизняного законодавства – п. 2 ч. 2 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) – спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби віднесено до юрисдикції адміністративних судів [2].

Загальними ознаками публічної служби є те, що це професійна діяльність осіб, які її обіймають, яка здійснюється на основі Конституції, законів та інших нормативно-правових актів, за змістом полягає у виконанні завдань і функцій держави (органів державної влади та органів місцевого самоврядування), оплачується з державних коштів (з державного або місцевих бюджетів).

Суб'єктом звернень з позовами у справах, пов'язаних з відносинами публічної служби, як правило, є особа, що перебуває на публічній службі і яка вважає, що органом, з яким вона перебуває у відносинах публічної

служби, порушено її права, свободи чи інтереси у цій сфері.

Позивачами можуть бути й інші особи, наприклад, громадяни, які претендували на посаду відповідного службовця, але не були призначені на неї; особи, звільнені з публічної служби. Крім того, у справах про припинення повноважень посадової особи у разі порушення нею вимог несумісності, встановлених Конституцією та законами України, позивачем може бути відповідний владний орган, а відповідачем його посадова особа. При цьому завдання суду є незмінним: перевірка наявності обставин, що є підставою для дострокового припинення повноважень посадової особи, з метою недопущення протиправності такого припинення.

Відповідно ж до процесуального визначення, публічна служба – це діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування (п. 17 ст. 4 КАСУ) [2].

Розглядаючи питання щодо законодавства, яким врегульовані відносини публічної служби, необхідно виходити з того, що ці відносини насамперед є предметом регулювання конституційного та адміністративного права. Підставою виникнення служби, її умови визначені законодавством, а не трудовою угодою. Тому спори публічних службовців мають розглядатися за нормами спеціальних законів, а у разі відсутності відповідних положень у конституційному та адміністративному законодавстві суд, може застосувати трудове законодавство як додаткове. Застосування останнього можливе і тоді, коли про це йдеться у спеціальному законі.

Так, у постанові Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 06 березня 2019 року, справа №820/648/17 [7], суд визначив, що відповідно до приписів частини четвертої статті 68 Закону України «Про національну поліцію» №580-VIII[3] перебування поліцейського, посада якого скорочена, на лікарняному, у відрядженні чи у відпустці не є перешкодою для його призначення на іншу посаду або звільнення зі служби в поліції відповідно до положень цієї статті, за умови його персонального у письмовій формі попередження у встановлений законом строк.

Колегія суддів зазначила, що за загальним правилом пріоритетними є норми спеціального законодавства, а трудове законодавство підлягає застосуванню у випадках, якщо нормами спеціального законодавства не врегульовані спірні правовідносини.

Також питання черговості застосування спеціальних норм права або загальних норм трудового законодавства, а саме Кодексу законів про працю України відображено у Постанові КАС/ВС від 19.01.2021 у справі № 160/10875/19 [6].

Так судом встановлено, що з огляду на відсутність правового

врегулювання питання компенсації невикористаної частини відпустки поліцейському за минулі роки положеннями 68 Закону України «Про національну поліцію» №580-VIII [3] і Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та здобувачам вищої освіти закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, Наказ МВС України від 06.04.2016 № 260 [4], суд першої інстанції дійшов правильного висновку, що при вирішенні вказаного спору підлягають застосуванню приписи Кодексу законів про працю України[5] і Закону України «Про відпустки» №504/96-ВР [5].

Так, відповідно до частини першої статті 24 З Закону України «Про відпустки» і частини першої статті 83 КЗпП України у разі звільнення працівника йому виплачується грошова компенсація за всі невикористані ним дні щорічної відпустки, а також додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи.

Серед основних причини звернення до адміністративного суду з приводу порушень з боку суб'єкта владних повноважень під час призначення, проходження та звільнення з публічної служби є незгода з рішенням суб'єкта владних повноважень про застосування дисциплінарного стягнення, звільнення з посади з підстав, не пов'язаних із дисциплінарним провадженням, незгода з рішенням про неврахування певних періодів роботи у стаж для отримання доплат за вислугу років та в стаж роботи, що дає право на відставку, стягнення коштів (надбавки за високі досягнення у праці, за виконання особливо важливої роботи, одноразової премії), право на які, як вважав позивач, у нього є у зв'язку із скасуванням наказів про притягнення до дисциплінарної відповідальності, не нарахування та невиплата одноразової грошової допомоги як інваліду внаслідок травми, пов'язаної з виконанням обов'язків військової служби тощо.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що відносини з реалізації громадянами права на доступ до державної політичної, військової, державної та інших служб, подальше здійснення служби складаються в новий правовий інститут – інститут публічної служби, основними елементами якого є проходження служби, соціальне забезпечення службовців, дисциплінарна відповідальність, вирішення спорів. Завданням адміністративної юстиції поряд з законодавчим вдосконаленням правової бази, яка врегулює процеси під час прийняття на публічну службу, її проходження, звільнення з служби є створення ефективного механізму врегулювання спірних питань в розрізі захисту економічного права людини на працю.

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1875-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/1875-IV>.

2. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України; Кодекс, Закон

від 06.07.2005 № 2747-IV. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15>.

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.

4. Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та здобувачам вищої освіти закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських : Наказ; МВС України від 06.04.2016 № 260. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0669-16>.

5. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 № 504/96-ВР. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/504/96-%D0%B2%D1%80>.

6. Постанова Верховного Суду від 19 січня 2021 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. № 94237142

7. Постанова Верховного Суду від 06 березня 2019 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. № 80316929

Максим БАДАК

юрисконсульт, викладач
правових дисциплін Дніпровського
транспортно-економічного
фахового коледжу (м. Дніпро, Україна)

ВТРУЧАННЯ У ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Основним Законом визначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Права людини разом з демократією та верховенством права належать до основоположних цінностей сучасних цивілізованих націй і становлять основу їх соціальної та політичної організації. Утвердження прав людини й основоположних свобод є основним завданням сучасних держав, які проголосили людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю та взяли на себе зобов'язання запровадити ефективні засоби її убезпечення від свавілля публічної влади та, певною мірою, посягань з боку інших осіб [2].

Однак, як зазначив Конституційний Суд України, одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці є допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях [4].

Критеріями, що визначають можливість втручання у права людини є: законність, пропорційність та необхідність в демократичному суспільстві.